

1

Το νέο διεθνές περιβάλλον και η Ελλάδα

Αλλάζει δομικά το διεθνές περιβάλλον – Αναδύεται ένα νέο παγκόσμιο σκηνικό σε πολλαπλά επίπεδα

Ο COVID-19 αποκάλυψε τις αδυναμίες και την ανετοιμότητα των σημερινών πολιτικών και οικονομικών συστημάτων να αντιμετωπίσουν αστάθμητες πλευρές σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομική νεοφιλελεύθερη πραγματικότητα, που φαινόταν ανίκητη. Τελικά, το σημερινό κυρίαρχο πολιτικοοικονομικό νεοφιλελεύθερο μοντέλο απογυμνώθηκε στα μάτια των πολιτών κι ενώ η εκατόμβη των θυμάτων και των νεκρών ακόμα δεν έχει τελειώσει.

Από τη στιγμή που η πανδημία κτύπησε απροειδοποίητα με απειλητική δυναμική και ταχύτητα προκαλώντας την αποκάλυψη της γύμνιας πολλών συστημάτων δημόσιας υγείας και κοινωνικών πολιτικών και της απουσίας προστασίας σε ευάλωτους εργασιακούς κλάδους, στην ουσία γίναμε μάρτυρες μιας πρωτόγνωρης κατάρρευσης των τρεχόντων πολιτικοοικονομικών μοντέλων. Είδαμε μια ασύμμετρη «ανάπτυξη» και των κοινωνικοπολιτικών συστημάτων που έχουν αμφισβητηθεί από τους αδύναμους και έχουν γίνει αντικείμενο υπεράσπισης από τις ελίτ. Έχει αναιρεθεί από καιρό η εκπληκτική ανθεκτικότητα του νεοφιλελεύθερου «διεθνισμού» απέναντι σε

διάφορες προκλήσεις, παρά το γεγονός ότι έχει σταθεροποιήσει την ιδεολογική του βάση. Χρειάστηκε λιγότερο από μερικές εβδομάδες για τον COVID-19, ώστε να διαβρώσει τον ιστό των κοινωνιών μας και να διαλύσει τη δομή τους, προκαλώντας εκατομμύρια μολύνσεις και εκατοντάδες χιλιάδες θανάτους.

Θα μπορούσε, επίσης, να είναι το σήμα μιας αποτυχημένης συνταγής της ασφάλειας της υγείας. Ένα γεγονός που θα αποτελέσει σημείο καμπής στις μελέτες ασφαλείας των κοινωνιών και θα επαναπροσδιορίσει την παγκόσμια διακυβέρνηση της υγείας μετά τον COVID-19. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) επωμίζεται τεράστιες ευθύνες έναντι της παγκόσμιας κοινότητας, όπως και ένας αναβαθμισμένος ως προς το ρόλο του Ο.Η.Ε.

Η πολυετής παραμέληση των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης και οι ανισότητες στην πρόσβαση στο αγαθό αυτό εμφανίστηκαν ως βαθιά ριζωμένα προβλήματα που έχουν παραμείνει άλυτα, υπενθυμίζοντας την πρωταρχική σημασία της υγείας των πληθυσμών για τη διατήρηση της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής υγείας των κρατών.

Αυτό δεν είναι μια νέα ιδέα. Οι πανδημίες αποτελούσαν ανέκαθεν μέρος της ανθρώπινης ιστορίας, ενεργώντας ως καταστροφές μεγάλης κλίμακας που αναδιαμορφώνουν κοινωνίες, οικονομίες, ταξικούς συσχετισμούς δύναμης, πολιτικές και γεωπολιτικές πραγματικότητες. Κρίσιμα ιστορικά επεισόδια, όπως η Μαύρη Πανούκλα και η Ισπανική Γρίπη, έχουν προκαλέσει εκατομμύρια θανάτους. Ο καινούργιος ρόλος του Π.Ο.Υ. είναι να προωθήσει με ακρίβεια την παγκόσμια συνεργασία, την πρόληψη ενόψει παρόμοιων απειλών που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και την ευημερία των κοινοτήτων παγκοσμίως, με σκοπό τη διαμόρφωση μιας παγκόσμιας ευθύνης για την προστασία του δικαιώματος στην υγεία για όλους, ανεξάρτητα από κοινωνική, φυλετική και

οικονομική θέση. Ωστόσο, παρά ορισμένες μεγάλες κοινές επιτυχίες στην εξάλειψη ασθενειών, όπως η ευλογία, ή στην κινητοποίηση πόρων για την προώθηση της επιστημονικής γνώσης, η υγεία μασίζεται από σοβαρές ανισότητες και σημαντικές ευπάθειες, που τονίζονται από την εμφάνιση ή την επανεμφάνιση μολυσματικών ασθενειών.

Η «κήρυξη πολέμου» κατά του COVID-19 μπορεί να είναι παραπλανητική. Οι πόλεμοι απαιτούν περισσότερες θυσίες απ' όσες θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές από τα πρότυπα και τα πρωτόκολλα δημόσιας υγείας και πιο εύθραυστες συμμαχίες απ' ό,τι χρειάζεται για να αντιμετωπιστεί μια πανδημία.

Ο εξελισσόμενος παγκόσμιος χαρακτήρας των απειλών για την υγεία τα τελευταία χρόνια φέρνει με ένταση στο προσκήνιο διάφορες αντιλήψεις σχετικά με τους όρους διατήρησης της ηγεμονίας των Η.Π.Α. σε πλανητικό επίπεδο. Οι δυνητικά μακροχρόνιες επιπτώσεις άλλαξαν και θα αλλάξουν δραματικά τις προϋποθέσεις μέσα από τις οποίες θα διαμορφωθεί η νέα ηγετική εικόνα των Η.Π.Α. μετά τον COVID-19. Η αδυναμία κατοχύρωσης της δημόσιας υγείας, την οποία οι Η.Π.Α. δεν μπορούν να εξασφαλίσουν στην κοινωνία τους, οι τεράστιες απώλειες κυρίως Αφροαμερικανών, Λατίνων και φτωχών λευκών δεν μπορούν να κρυφτούν, περιορίζοντας το φάσμα των παραγόντων που μπορούν να συμμετάσχουν στην προώθηση της παγκόσμιας ατζέντας για την υγεία, ενώ η επίτευξη μιας παγκόσμιας συνεργασίας για την υγεία και η προστασία της υγείας των πληθυσμών σε όλο τον κόσμο απαιτούν τη συμμετοχή των κρατών, αλλά και μη κρατικών φορέων ακόμα.

Απαιτεί, επίσης, την κινητοποίηση σε εναρμόνιση με ένα μοναδικό πνεύμα αλληλεγγύης απέναντι στις νέες αρνητικότητες επιπτώσεις (φυσικές καταστροφές, πανδημίες, πόλεμοι κ.λπ.) που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα. Θα ήταν μια μεγάλη ευκαιρία για τις προοδευτικές δυνάμεις να παλέψουν συντο-

νισμένα και με ορατά πρακτικά αποτελέσματα για την ουσιαστική αναβάθμιση και εξυγίανση παγκόσμιων φορέων (Ο.Η.Ε., Π.Ο.Υ.) αντί να κηρύσσει κάθε κράτος από μόνο του «πόλεμο» εναντίον του COVID-19. Θα ήταν επίσης μια μεγάλη ευκαιρία να εκπονηθούν σχέδια αποτροπής της περαιτέρω εκμετάλλευσης των εργαζομένων, ενίσχυσης της διεθνιστικής αλληλεγγύης, εδραίωσης και διεύρυνσης δημοκρατικών θεσμών. Οι πολίτες που μέχρι σήμερα ήταν στο απόλυτο κοινωνικό και οικονομικό περιθώριο πρέπει να ενώσουν τις δυνάμεις τους σε μια κοινή μάχη, ο τελικός στόχος της οποίας είναι όχι μόνο η εξάλειψη αυτής της συγκεκριμένης ασθένειας, αλλά και η οικοδόμηση βιώσιμων συστημάτων υγείας, που θα μπορούν να απορροφήσουν το σοκ μελλοντικών επιδημιών και άλλων πλανητικών φυσικών καταστροφών. Φυσικά, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να γίνει αποσπασμένα από την εξάλειψη της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Η αμφισβήτηση της σημερινής καπιταλιστικής καταδυνάστευσης αποτελεί στρατηγικό στόχο που δεν πρέπει να αποκοπεί από τη σημερινή πάλη σε πολλαπλά και άμεσα μέτωπα.

Όσο κρίσιμη είναι η «αύξηση της καμπύλης» της εξέλιξης των περιπτώσεων θανατηφόρων ασθενειών, που αντιπροσωπεύει τον κύριο στόχο κατά τη διάρκεια πανδημιών, άλλο τόσο σημαντικό είναι να εργαστούμε για την «αύξηση του φραγμού» των συστημάτων δημόσιας υγείας. Διαφορετικά, οι στρατηγικές περιορισμού και η κινητοποίηση πόρων θα αποτελέσουν λύσεις ενίσχυσης μόνο στις επιφανειακές κι όχι στις βαθύτερες πληγές που σημαδεύουν το σύστημα υγείας, το οποίο θα εκπέμπει σήμα κινδύνου στην αυγή κάθε πανδημίας. Οι κοινωνικές πολιτικές, οι εργασιακές πολιτικές, το φρενάρισμα της αδυσώπητης εκμετάλλευσης του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου είναι πλευρές άμεσα συνδεδεμένες με τα μεγάλα ιστορικά στοιχεία της εποχής μας.

Νέα μαζική φτώχεια εισβάλλει σε μαζικό επίπεδο σε κάθε γωνιά του πλανήτη

Η φτώχεια συζητείται σε διεθνείς οργανισμούς κατά βάση, συχνά με όρους δολαρίων, ενώ η ποιότητα ζωής είναι επίσης μέρος του ζητήματος, που συνήθως αποκόπεται από τη συνολική εικόνα της φτώχειας. Ζωή μέσα στη φτώχεια είναι μια ζωή μόχθου και στερήσεων απλώς για να μπορεί ένα μέρος μιας κοινωνίας να επιβιώσει.

Τα παιδιά που ζουν σε συνθήκες φτώχειας συχνά στερούνται πρόσβασης σε μια εκπαίδευση. Μερικές φορές αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν αρκετά σχολεία, οι γονείς τους δεν μπορούν να πληρώσουν σχολικά δίδακτρα ή συμβαίνει επειδή οι φτωχές οικογένειες χρειάζονται τα παιδιά τους για να εργαστούν. Χωρίς ποιοτική εκπαίδευση, τα παιδιά μεγαλώνουν αδυνατώντας με τη σειρά τους να προσφέρουν τα αναγκαία εφόδια στα δικά τους παιδιά – έτσι ο γενεαλογικός κύκλος της φτώχειας διαιωνίζεται.

Το να ζεις σε φτώχεια σημαίνει, επίσης, ότι δεν μπορείς να έχεις πρόσβαση σε γιατρό ή ιατρική θεραπεία. Σημαίνει ότι δεν υπάρχει ηλεκτρικό ρεύμα, η στέγαση είναι περιορισμένη ή ανύπαρκτη, το φαγητό στο τραπέζι ελάχιστο έως μηδαμινό. Για τα μικρά παιδιά, η ακατάλληλη διατροφή μπορεί να σημαίνει κόπωση και σοβαρά προβλήματα υγείας, που επηρεάζουν μόνιμα την ανάπτυξή τους. Σε φτωχές χώρες όπου πολλοί άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση σε καθαρό νερό και αποχέτευση, η φτώχεια σημαίνει την εξάπλωση ασθενειών και το θάνατο παιδιών.

Ιστορικά, η φτώχεια έχει υπολογιστεί με βάση το εισόδημα ενός ατόμου και τις ποσότητες που μπορεί να αγοράσει με αυτό το εισόδημα, αλλά τα νέα πολυδιάστατα μέτρα είναι πιο ολιστικά. Η σημερινή πανδημία του COVID-19, αλλά και πηθα-

νές νέες πανδημίες, που συνδέονται με τη στρεβλή κοινωνική, βιομηχανική και οικονομική καπιταλιστική ανάπτυξη του πλανήτη, επιφέρουν νέες διαστάσεις στη φτώχεια της εποχής μας.

Τι είναι η πολυδιάστατη φτώχεια;

Η πολυδιάστατη φτώχεια αναγνωρίζει ότι η φτώχεια δεν αφορά πάντα το εισόδημα. Μερικές φορές το εισόδημα ενός ατόμου μπορεί να είναι πάνω από το όριο της φτώχειας, αλλά η οικογένειά του δεν έχει ηλεκτρικό ρεύμα, δεν έχει πρόσβαση σε σωστή τουαλέτα, καθαρό πόσιμο νερό και κανείς στην οικογένεια δεν έχει ολοκληρώσει έξι χρόνια σχολείου.

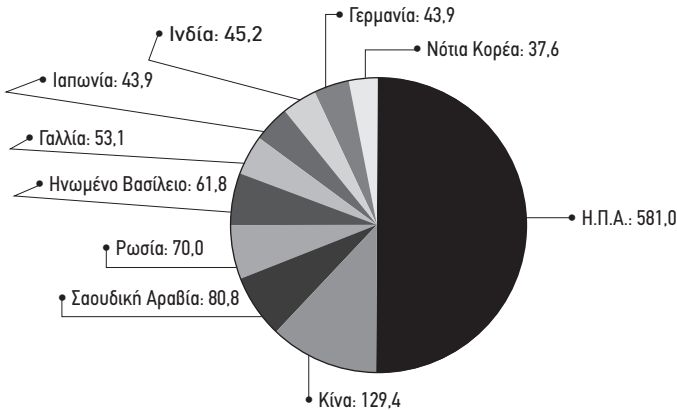
Ο Παγκόσμιος Δείκτης Πολυδιάστατης Φτώχειας κοιτάζει πέρα από το εισόδημα για να μετρήσει την υγειονομική περιθάλψη, την εκπαίδευση και το βιοτικό επίπεδο ενός ατόμου και για να καθορίσει τα επίπεδα φτώχειας. Αναπτύχθηκε το 2010 από την Πρωτοβουλία *Oxford Poverty and Human Development*.

Εντός των κατηγοριών υγείας, εκπαίδευσης και βιοτικού επιπέδου, υπάρχουν δέκα βασικοί δείκτες της πολυδιάστατης φτώχειας, που περιλαμβάνουν τη διατροφή, την παιδική θνησιμότητα, τα έτη σχολικής εκπαίδευσης, τη σχολική φοίτηση, την ποιότητα της διατροφής, την αποχέτευση, το πόσιμο νερό, την ηλεκτρική ενέργεια, τη στέγαση και τα περιουσιακά στοιχεία. Εάν ένα άτομο αντιμετωπίζει στέρψη σε τρία από αυτά τα πρότυπα, τότε αυτός ή αυτή είναι πολυδιάστατα φτωχός.

Οι διαπιστώσεις γίνονται αφόρπητα θλιβερές, αν συσχετίσει κάποιος την πραγματικότητα αυτή με άλλα οικονομικά μεγέθη. Το παρακάτω γράφημα καταγράφει τις παγκόσμιες στρατιωτικές δαπάνες το 2014. Οι Η.Π.Α., που κυριαρχού-

σαν ισοπεδωτικά, δαπάνησαν 581 δισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α. (σήμερα οι δαπάνες αυτές ξεπερνούν τα 750 δισεκατομμύρια δολάρια). Η δεύτερη μεγαλύτερη δαπάνη είναι αυτή της Κίνας. Στις θέσεις 3 έως 5 ακολουθούν η Σαουδική Αραβία, η Ρωσία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Πίνακας 1: Οι δέκα χώρες με τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δαπάνες σε δισεκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α.*

Μπορεί κανείς να φανταστεί τη διαφορά, εάν είχαμε μεταφορές πόρων από τις στρατιωτικές δαπάνες στην καταπολέμηση της φτώχειας. Τα ζητήματα αυτά απομακρύνονται όλο και περισσότερο από τη λεγόμενη κοινή λογική, που αντικαθίσταται από τη σημερινή λογική του ακραίου «κυνισμού».

* Πηγή: Διεθνές Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών, 2014.

Η πανδημία έφερε επιτάχυνση των εξελίξεων σε πολλαπλά επίπεδα

Μια νέα ευκαιρία βρίσκεται στο κατώφλι των ισχυρών καπιταλιστικών πολυεθνικών επιχειρήσεων. Η «τράπουλα» ξαναμοιράζεται. Αβεβαιότητα και ανασφάλεια στην εργασία, ακραίος μιλιταρισμός από τις Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ, άνοδος της ακροδεξιάς, του νεοναζισμού, ανάμεσα σε άλλα, φαίνεται να βρίσκονται σε μια δυναμική ανάπτυξη .

Μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου και την κατάρρευση του διπολικού συστήματος στο τέλος του 20ού αιώνα, ένας νέος και πολύ διαφορετικός κόσμος συνεχίζει να διαμορφώνεται. Ένας πιο αντιφατικός και πολλές φορές με περιθωριοποιημένους διπλωματικούς και διεθνείς κανόνες κόσμος, που σπαράσσεται από δυναμικούς ανταγωνισμούς που εξελίσσονται μεταξύ των Η.Π.Α., της Λ.Δ. της Κίνας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας κυρίως. Οι Η.Π.Α. θα προσπαθήσουν με κάθε κόστος να σταματήσουν, να καθυστερήσουν τη δική τους παρακμιακή πορεία. Αγωνίζονται να παραμείνουν η «ηγέτιδα δύναμη του κόσμου». Οι λεγόμενες «ελεύθερες αγορές» επιτάχυναν την παγκοσμιοποίηση, που έφερε περισσότερο και ανεξέλεγκτο υπερκέρδος, οδηγώντας σε χρεοκοπία ακόμα και χώρες, αφαιρώντας βασικά κοινωνικά και εργασιακά δικαιώματα από εκατομμύρια πολίτες. Διευρυνόμενοι ανταγωνισμοί, ενεργειακοί, οικονομικοί, νομισματικοί πόλεμοι, κούρσες εξοπλισμών, τόσο σε συμβατικά όσο και σε όπλα μαζικής καταστροφής, εντείνονται στη σφαίρα της παραγωγής. Αλλά και στη σφαίρα των νέων τεχνολογιών, όπως και στο κεφάλαιο της τεχνητής νοημοσύνης, ένας κρυφός πόλεμος εξελίσσεται σε κάθε γωνιά του πλανήτη. Οι δυνάμεις του κέρδους και της εκμετάλλευσης θέλουν να χειραγωγήσουν χώρες και πληθυσμούς χωρίς ιστορικό προηγούμενο.

Σφαίρες επιρροής σε πολλά σημεία του κόσμου διαμορφώνονται και έρχονται στο παγκόσμιο προσκήνιο, όπως συνέβαινε στις αρχές του 20ού αιώνα, γεγονός που οδήγησε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο νέος πολυπολιτισμικός κόσμος βρίσκεται υπό διαμόρφωση. Σε μια μεταβατική περίοδο, τεράστιες ανισορροπίες ανάμεσα στους λεγόμενους πρώτο, δεύτερο και τρίτο κόσμο δημιουργούνται και εξελίσσονται.

Εδώ και καιρό μια νέα κούρσα εξελιγμένων όπλων, τόσο συμβατικών όσο και χημικών-βιολογικών-πυρηνικών, εξελίσσεται, αφού συμβάσεις διεθνούς ελέγχου περασμένων δεκαετιών καταρρέουν ή μια μετά την άλλη. Η στρατιωτικοποίηση του διαστήματος περνά σε νέα φάση. Χημικές και βιολογικές μελέτες στην υπηρεσία των πολεμικών βιομηχανιών επίσης λαμβάνουν χώρα*.

Μια νέα πλανητική εξελισσόμενη «σκακιέρα» κάνει τον κόσμο μας πιο ευάλωτο αλλά και επικίνδυνο σε περιφερειακές πολεμικές συγκρούσεις (Συρία, Βόρεια Αφρική, Κεντρική και Υποσαχάρια Αφρική, Δυτική Αφρική, Μεσόγειος, Ανατολική Ουκρανία, Μαύρη Θάλασσα, Ανατολική Ευρώπη, Νοτιοανατολική Ασία). Ακόμα και ο Αρκτικός κύκλος μπαίνει στο παιχνίδι, καθώς το ταχύτατο λιώσιμο των πάγων και το άνοιγμα νέων θαλάσσιων εμπορικών δρόμων και ενεργειακής εκμετάλλευσης εντείνουν τη στρατιωτικοποίηση στις περιοχές αυτές.

Η αδιαφορία των ισχυρών ιμπεριαλιστικών χωρών για τους τομείς της δημόσιας υγείας (κορυφαίο παράδειγμα η πλήρης ανετοιμότητα της παγκόσμιας κοινότητας στην αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19) και της οικολογικής φροντίδας και ισορροπίας του πλανήτη, η υποβάθμιση διεθνών συνθηκών για την εκπομπή αερίων, η παραγωγή και υπερ-

* Πηγή: *Διεθνές Ινστιτούτο Στρατηγικό Μελετών*.

κατανάλωση χωρίς φραγμούς πλαστικών προϊόντων από το λεγόμενο αναπτυγμένο κόσμο σε βάρος θαλάσσιων και επίγειων περιοχών έχουν φέρει στο ζενίθ την αναληψία πολυεθνικών επιχειρήσεων, που ασελγούν σε βάρος της φύσης. Ταυτόχρονα, οι ίδιες οι πολυεθνικές, που δηλητηριάζουν τον πλανήτη, υποκριτικά ηγούνται «εκστρατειών για ένα πιο ανθρώπινο περιβάλλον». Αναπτύσσεται ένα υποκριτικό ενδιαφέρον από προσωπικότητες με «χολιγουντιανή» σκηνοθεσία, ώστε να παρασύρει εκατομμύρια ανθρώπους, κυρίως τις εξαιρετικά ευαίσθητες νέες γενιές, σε ένα χονδροειδές νέο ψέμα. Μια δίθην εναλλακτική «πράσινη πολιτική», που εκπροσωπεί ισχυρά συμφέροντα πολυεθνικών εταιρειών. Το βάρος της καταστροφής της φύσης ξαφνικά πέφτει στις πλάτες των «καταναλωτών» και όχι σε αυτούς που κατέχουν τα μέσα παραγωγής, όχι σε αυτούς που διαμορφώνουν καταναλωτικές συνήθειες σ' έναν καπιταλισμό που δείχνει όλο και πιο αδυσώπητος. Τελικά δε φταίει το σύστημα, αλλά οι ευάλωτες κοινωνίες, που πρέπει να υπακούσουν «πιο πειθήνια». Όλα αυτά συνιστούν μια συνεχιζόμενη υποκριτική και μόνιμη προσπάθεια ώστε να αποφευχθεί η εξέταση των πραγματικών αιτιών που γεννούν αυτές τις αντιθέσεις και αντιφάσεις εντός του σημερινού κοινωνικοπολιτικού συστήματος.

Περιφερειακοί ανταγωνισμοί

Η άνοδος της Ινδίας, η οικονομική της μεγέθυνση, οι συγκρούσεις της με το γειτονικό Πακιστάν διαμορφώνουν μια επικίνδυνη φάση για τις δυο πυρηνικές δυνάμεις. Ακόμα και ένας περιορισμένος πόλεμος με τη χρήση τακτικών πυρηνικών όπλων βρίσκεται στον ορίζοντα ως πιθανότητα, σύμφωνα με τις δηλώσεις κορυφαίων αξιωματούχων των δυο χωρών.

Ο μαρασμός του Ο.Η.Ε. και η γενικότερη υποβάθμιση του ρόλου του στην επίλυση διαφορών μεταξύ χωρών είναι ένα καταφανέστατο γεγονός. Στη Μέση Ανατολή, η παλαιστινιακή τραγωδία διογκώνεται με ένα σύγχρονο κράτος «απαρτχάιντ», που το σημερινό Ισραήλ έχει δημιουργήσει, ενώ η αρπαγή παλαιστινιακής γης γιγαντώνεται με συνεχείς παράνομους εποικισμούς. Η διεθνής κοινότητα μένει απαθής μπροστά σε αυτή την ανείπωτη τραγωδία ενός λαού για ολόκληρες δεκαετίες. Οι δολοφονίες ακόμα και παιδιών μένουν ατιμώρητες.

Ταυτόχρονα, το ΝΑΤΟ έχει «παγκοσμιοποιηθεί» και μεταμορφώθηκε από στρατιωτικό συνασπισμό του ευρωατλαντικού κόσμου στην εποχή του διπολισμού σε παγκόσμιο «χωροφύλακα» ισχυρών ιμπεριαλιστικών χωρών, που παρεμβαίνει «α λα καρτ» σε έναν αναδυόμενο πολυπολικό κόσμο.

Η καταστροφή κρατικών οντοτήτων, όπως στην περίπτωση της Λιβύης, του Αφγανιστάν και του Ιράκ, τροφοδότησε μεγάλες ροές προσφύγων πολέμου προς την Ευρώπη. Το δράμα των εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων συμπυκνώνεται στη φράση «ζωή ή θάνατος» κι επομένως η φυγή τους μετατράπηκε σε ένα δαιδαλώδες ταξίδι, όπου δουλέμποροι, μυστικές υπηρεσίες, γεωπολιτικά παίγνια (στα οποία το καθεστώς Ερντογάν παίζει κυρίαρχο ρόλο) και ορισμένες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) αμφίβολων προθέσεων και σχεδίων εντείνουν τη δράση τους. Άλλες, βέβαια, επιτελούν σημαντικό ανθρωπιστικό έργο.

Η θέση της Τουρκίας σ' αυτή τη νέα ταραγμένη περίοδο δείχνει επιφανειακά να ισχυροποιείται. Η στρατιωτική της βιομηχανία έχει δεκαπλασιαστεί τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. Οι εξαγωγικές της δυνατότητες σε αρκετούς κλάδους της οικονομίας πολλαπλασιάστηκαν, κυρίως την εποχή των δυτικών κυρώσεων σε βάρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

Η Ελλάδα, συμμετέχοντας στις κυρώσεις, απώλεσε μόνο το 2015 πάνω από 400 εκατομμύρια ευρώ σε εξαγωγές προς τη Ρωσία αγροτικών και διατροφικών προϊόντων. Η Τουρκία είχε τετραπλασιάσει τα εξαγωγικά της προϊόντα προς τη Ρωσική Ομοσπονδία μόνο την πρώτη χρονιά των κυρώσεων*.

Ένας τέτοιος συνδυασμός με την άθλια οικονομική, κοινωνική και οικολογική κατάσταση σε άλλες χώρες, στο Κέρας της Ανατολικής, της Δυτικής αλλά και της Υποσαχάριας Αφρικής, θέτει ένα γενικότερο και εκρηκτικό πλαίσιο, όπου εκατομμύρια εξαθλιωμένοι άνθρωποι αναζητούν φυγή σε άλλες χώρες της Μεσογείου με σκοπό την είσοδό τους στην Ε.Ε.

Η ανάμειξη σύγχρονων δουλεμπόρων, όπως και η εκμετάλλευση αυτού του γεγονότος από κυβερνήσεις χωρών που επιδιώκουν να κερδοσκοπήσουν πολλαπλώς από αυτή την τραγωδία, φέρνει στο φως την πλήρη αδυναμία διεθνών οργανισμών να παρέμβουν αποτελεσματικά σε ένα τόσο πολύπλοκο και σύνθετο θέμα. Υπάρχουν δεκάδες εκατομμύρια άνθρωποι παγιδευμένοι σε διάφορες μορφές δουλείας σ' όλο τον κόσμο σήμερα. Οι ερευνητές εκτιμούν ότι 40 εκατομμύρια είναι σκλαβωμένοι σε όλη την υφήλιο, παράγοντας 150 δισεκατομμύρια δολάρια κάθε χρόνο σε παράνομα κέρδη για τους διακινητές. Ειδικότερα:

Σκλαβιά εργασίας. Περίπου το 50% καταβάλλει μόχθο στην καταναγκαστική δουλεία εργασίας σε βιομηχανίες όπου η χειρωνακτική εργασία είναι απαραίτητη –όπως η γεωργία, η υλοτομία, η εξόρυξη, η αλιεία– και σε βιομηχανίες υπηρεσιών, όπου εργάζονται ως επιστάτες, κηπουροί και υπηρέτριες.

Σεξουαλική δουλεία. Περίπου το 12,5% είναι παγιδευμένοι σε καταναγκαστική πορνεία.

Καταναγκαστική δουλεία γάμου. Περίπου το 37,5% είναι παγιδευμένοι σε αναγκαστικούς γάμους.

* Πηγή: *African Herald*.

Παιδική Δουλειά. Περίπου το 25% των σημερινών σκλάβων είναι παιδιά.

Η νέα δουλειά έχει δύο κύρια χαρακτηριστικά, είναι φθηνή και είναι μίας χρήσης. Οι σκλάβοι σήμερα είναι φθνότεροι από ποτέ. Το 1850, ένας μέσος σκλάβος στον Αμερικανικό Νότο κόστιζε το αντίστοιχο των 40.000 δολαρίων σε σημερινό χρήμα. Σήμερα ένας σκλάβος κοστίζει περίπου 90 δολάρια κατά μέσο όρο παγκοσμίως*.

Ενεργειακοί-γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί στη Μεσόγειο

Η θαλάσσια στρατηγική δραστηριότητα του Πεκίνου στη Μεσόγειο Θάλασσα συνίσταται κυρίως στην κατασκευή και λειτουργία λιμένων ή σιδηροδρόμων. Αυτές οι επενδύσεις πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο των ευρύτερων δραστηριοτήτων υποδομής της χώρας και του νέου «δρόμου του μεταξιού». Οι επενδύσεις σε θαλάσσιες μεταφορές και σιδηροδρόμους αλληλοσυμπληρώνονται, καθώς ανοίγουν από κοινού νέους εμπορικούς δεσμούς μεταξύ της Κίνας και της γεωγραφικής ζώνης Ευρασίας-Ευρώπης-Αφρικής.

Η Κίνα προσπάθησε αργά ν' αναπτύξει την παρουσία της στη Μεσόγειο, επενδύοντας σε διεθνή κέντρα διανομής υλικοτεχνικής υποστήριξης και έργα υποδομής που έχουν ενισχύσει την περιφερειακή της θέση. Για παράδειγμα, οι επενδύσεις της Κίνας στο λιμάνι του Πειραιά, στα λιμάνια Ashdod και Haifa, στο Port Said καθώς και το έργο Coralor Canal Corridor συμβαδίζουν με το «One belt, One Road Initiative» (Πρωτοβουλία «Ένας δρόμος, μία ζώνη»), το οποίο σηματοδοτεί το πέρασμα από το θαλάσσιο εμπόριο στο χερσαίο προς την Ευρώπη. Ο

* Πηγή: *Disposable People: Νέα δουλειά στην Παγκόσμια Οικονομία.*

σχεδιασμός της Κίνας για τον 21ο αιώνα υπηρετεί πλήρως τα οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντά της στη Μεσόγειο και αποτελεί κινητήρια δύναμη, μια πλατφόρμα με βάση την οποία θα επιταχύνει και θα αυξήσει την περιφερειακή παρουσία και επιρροή της.

Η Κίνα γίνεται σταδιακά με σταθερά βήματα μια δύναμη παγκόσμιας επιρροής, ενώ στη Μεσόγειο Θάλασσα ήδη έχει θέσει τις βάσεις για ηγεμονική οικονομική παρουσία. Τεράστιες επενδύσεις και αμοιβαία επωφελείς εμπορικές σχέσεις μεταξύ της Κίνας και των χωρών της Μεσογείου αυξάνουν το μερίδιο του Πεκίνου στις περιφερειακές υποθέσεις, ενώ ταυτόχρονα το εκθέτουν σε σημαντικές απειλές. Η πολιτική αστάθεια και ο θρησκευτικός εξτρεμισμός σε πολλές χώρες της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου, τον οποίο οι Η.Π.Α. αλλά και η Τουρκία στηρίζουν «α λα καρτ», εγείρουν το ερώτημα εάν το Πεκίνο θα ήταν διατεθειμένο να αναλάβει ηγετικό ρόλο, με όλες τις ευθύνες που κάτι τέτοιο θα συνεπαγόταν. Εδώ μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι τα συμφέροντα Ρωσίας και Κίνας έχουν παράλληλες δομικές πτυχές και η συνεργασία τους στρατηγικό χαρακτήρα για καθεμιά από τις δύο. Οι Η.Π.Α. το γνωρίζουν αυτό, επομένως η συνταγή του γεωπολιτικού χάους στη Μεσόγειο, το οποίο και επιδίωκαν (Αραβική Άνοιξη), και η σιωπηλή αλλά πλέον αυταπόδεικτη γνωστή υποστήριξη στον ακραίο ισλαμισμό αναβαθμίζουν σημαντικά την Τουρκία ως ενδεχόμενο βασικό τοποτηρητή υπερατλαντικών συμφερόντων με αναβαθμιζόμενο το στοιχείο της αυτονομίας της και του ρόλου της ως περιφερειακού παίκτη.

Οι αντιδράσεις της Γαλλίας είναι εμφανέστερες απέναντι σ' αυτή την εκδοχή. Η νεοαποικιακή ατζέντα της Γαλλίας στη Δυτική Αφρική, στη Μέση Ανατολή και γενικότερα στη λεκάνη της ανατολικής και κεντρικής Μεσογείου απειλείται από τη

σημερινή τουρκική επιδίωξη. Η μεταβατική φάση από έναν παλιό δήθεν μονοπολικό κόσμο σ' έναν σύνθετο πολυπολικό κόσμο ανοίγει μεγάλες ευκαιρίες στη σημερινή τουρκική ελίτ, αλλά ταυτόχρονα προϊδεάζει για μεγάλους κινδύνους και απρόβλεπτες γεωπολιτικές και στρατιωτικές ανατροπές.

Η Ρωσία, που δεν ηττήθηκε στη Συρία και επιδιώκει να μονιμοποιήσει την παρουσία της στη Μεσόγειο (Λιβύη), θέλει ν' αναδειχτεί σε βασικό παίκτη, που εμμένει σε διπλωματικότερες λύσεις έναντι των αμερικάνικων σχεδίων. Τα αναθεωρητικά σχέδια της Τουρκίας στην ευρύτερη περιοχή θα προσέκρουαν στη ρωσική εμπλοκή, η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει ανασχετικά, εάν η σημερινή και χθεσινή ελληνική κυβέρνηση προσανατολιζόνταν σε μια διπλωματική και γεωπολιτική θέση εξισορρόπησης των ανταγωνισμών Η.Π.Α.-Ρωσίας και στην υιοθέτηση ανεξάρτητης πολιτικής –που θα μπορούσε να συνοδευτεί από φιλειρηνικές πρωτοβουλίες στην ευρύτερη περιοχή με την ενεργητική παρουσία και άλλων χωρών– αντί να πολλαπλασιάζουν τη στρατιωτική αμερικάνικη παρουσία στην Ελλάδα (αναβάθμιση Σούδας, πώληση ναυπηγείων Σκαραμαγκά και Νεωρίου Σύρου σε αμερικάνικα συμφέροντα, ιδιωτικοποίηση και στρατιωτικοποίηση λιμένων Καβάλας και Αλεξανδρούπολης).

Η Κίνα δε διαθέτει συνολική στρατηγική σχετικά με τις υποθέσεις της περιοχής της Μεσογείου, προτιμά να αντιμετωπίζει διμερώς κάθε χώρα. Η ρωσική στρατιωτική και γεωπολιτική παρουσία στη Μεσόγειο πιθανόν ανοίγει δρόμους στρατηγικής συνεννόησης Πεκίνου-Μόσχας.

Η κινεζική πολιτική έναντι της περιοχής εξακολουθεί να κυριαρχείται από τον οικονομικό παράγοντα, ιδίως από το εμπόριο και τις επενδύσεις. Προς το παρόν, η συμπεριφορά της Κίνας στην περιοχή παραμένει προσεκτική: διατηρεί χαμηλό προφίλ και δεν επιδιώκει ν' αλλάξει σημαντικά

την υπάρχουσα δυναμική. Το Πεκίνο συνεχίζει να ενεργεί με σύνεση και να αποφεύγει να εμπλέκεται σε αντιπαραθέσεις στην περιοχή.

Η Πρωτοβουλία «One Belt, One Road» (BRI) έχει δύο συστατικές: Το Silk Road Economic Belt και το 21th Century Maritime Silk Road Initiative (MSRI). Αποσκοπεί στη στενότερη σύνδεση της Κίνας με την Ευρώπη μέσω χερσαίων και θαλάσσιων διαδρομών. Αυτή η πρωτοβουλία –το πιο φιλόδοξο έργο του Πεκίνου μέχρι σήμερα– βρίσκεται στο επίκεντρο της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας αλλά και των αμερικανικών σχεδίων αντιμετώπισης αυτών των νέων δεδομένων. Το MSRI έχει σχεδιαστεί για τη δημιουργία θαλάσσιων διαδρομών που θα εξασφαλίσουν ταχύτερη συνδεσιμότητα και αύξηση του εμπορίου κατά μήκος της χερσαίας και της θαλάσσιας οδού Silk Road, που συνδέει την Ασία με την Ευρώπη και την Αφρική.

Στο πλαίσιο της MSRI, η Κίνα εξαγοράζει τα δικαιώματα ανάπτυξης και λειτουργίας σε μια αλυσίδα λιμένων που εκτείνεται από τις νότιες περιοχές της Ασίας έως τη Μέση Ανατολή, την Αφρική, την Ευρώπη, ακόμη και τη Νότια Αμερική. Έχει δαπανήσει δισεκατομμύρια επεκτείνοντας το λιμενικό της δίκτυο για να εξασφαλίσει θαλάσσιες λωρίδες και να καθιερωθεί ως μεγάλη ναυτική δύναμη.

Η Μεσόγειος Θάλασσα είναι μια από τις σημαντικότερες θαλάσσιες περιοχές ανάμεσα στις διεθνείς εμπορικές οδούς όλου του κόσμου. Είναι ένα σημείο καμπής, καθώς αντιπροσωπεύει το δυτικό άκρο του BRI. Δεδομένης της στρατηγικής θέσης της Μεσογείου, η Κίνα έχει αυξήσει την παρουσία της στην περιοχή, αποκτώντας, κατασκευάζοντας, εκσυγχρονίζοντας, επεκτείνοντας και θέτοντας σε λειτουργία τα πιο σημαντικά λιμάνια και τερματικούς σταθμούς της Μεσογείου στην Ελλάδα, την Αίγυπτο, την Αλγερία, την Τουρκία και

το Ισραήλ. Το Πεκίνο θέλει να αξιοποιήσει τη γεωγραφική εγγύτητα της Μεσογείου για να γίνει ένας σημαντικός κόμβος διανομής κινεζικών αγαθών στην Ε.Ε., το μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο του σήμερα.

Οι αυξανόμενοι οικονομικοί δεσμοί μεταξύ Κίνας και Ευρώπης δίνουν στην περιοχή της Μεσογείου την ευκαιρία να ανακτήσει τη θέση της στην πρώτη γραμμή του διεθνούς εμπορίου. Το πρόσφατα διευρυμένο κανάλι Σουέζ, η κύρια οδός μεταφορών μεταξύ Ασίας και Ευρώπης, έχει διπλασιαστεί ως προς τη χωρητικότητα και τη ροή κυκλοφορίας μεταξύ της Ερυθράς Θάλασσας και της Μεσογείου. Τώρα επιτρέπει τη διέλευση μεγαλύτερων σκαφών, μειώνοντας τους χρόνους διέλευσης μεταξύ Ασίας και Ευρώπης και αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα και την προβολή των λιμένων της Μεσογείου.

Η σημερινή Ελλάδα και η μεταπρατική της ολιγαρχία αδυνατεί να πραγματοποιήσει μια νέα ανάγνωση της παγκόσμιας σκακιέρας. Παραμένει εξαρτημένη σε ευρωατλαντικά δόγματα που παρακμάζουν. Ο παράγοντας λαός και η Αριστερά θα έπρεπε να σταθμίσουν με λεπτομερειακή ακρίβεια τις σημερινές εξελίξεις (οικονομικές, στρατιωτικές, εξελίξεις στο παγκόσμιο οικοσύστημα κ.λπ.) και να υπηρετήσουν πραγματικά πολυδιάστατες πολιτικές και κυρίως φιλειρηνικές πρωτοβουλίες, πάντα στα πλαίσια του διεθνούς δίκαιου, που, όσο ελλιπές και αν είναι, παραμένει μια αναμφισβήτητη σταθερά σε έναν κόσμο που βυθίζεται ξανά σε λογικές αναθεώρησης των σημερινών δεδομένων με πολεμικά μέσα.

Στις νέες αναδυόμενες περιφερειακές και παγκόσμιες δυνάμεις (Ρωσία, Κίνα, Ινδία, αφρικάνικη, αραβική και λατινοαμερικάνικη περιφέρεια), το δόγμα των ειρηνικών διευθετήσεων αντί των πολεμικών συγκρούσεων και των ανταγωνισμών με «κανόνες» παραμένει βασική επιλογή, έναντι της στρατηγικής

επιλογής των Η.Π.Α. για συνεχείς, φλεγόμενες, χαοτικές περιφερειακές αστάθειες, συμπεριλαμβανομένων και στρατιωτικών συγκρούσεων, που θα επιβράδυναν τη συνεχή οικονομική, πολιτισμική, αλλά και στρατιωτική παρακμή τους.